

UPPDRAGSNUMMER
10367789

DATUM
2024-04-04

UPPDRAGSNAMN
Utredning ekoxe Västervik

FÖRFATTARE
Julia Odéhn

UTREDNING AV EKOXE OCH KATTMYNTA INFÖR OMBYGGNAD AV VÄSTERVIKS SJUKHUS. FASTIGHETEN LÄKAREN 9, VÄSTERVIKS KOMMUN.

KUND

Atrio Arkitekter Kalmar AB

KONSULT

WSP Ekologi & Ytvatten

WSP Sverige AB
392 32 Kalmar
Besök: Norra Långgatan 23
Tel: +46 10 7225000

wsp.com

KONTAKTPERSONER

Julia Odéhn
010 – 722 71 74
julia.odehn@wsp.com

Följande personer har medverkat:

Julia Odéhn – Författare
Göran Holm – Kvalitetsgranskning

Datum för slutversion: 2024-04-08

Bakgrund

Region Kalmar planerar att bygga om Västerviks sjukhus (Figur 1). Mot bakgrund av Länsstyrelsens yttranden angående tidigare inrapporterade fynd av kattmynta (*Nepeta cataria*) och ekoxe (*Lucanus cervus*) har WSP utfört en skrivbordsutredning för att bedöma eventuell konsekvens på dessa två arter till följd av planerad ombyggnation.

Figur 1. Planområdet i Västervik.

Ekoxe

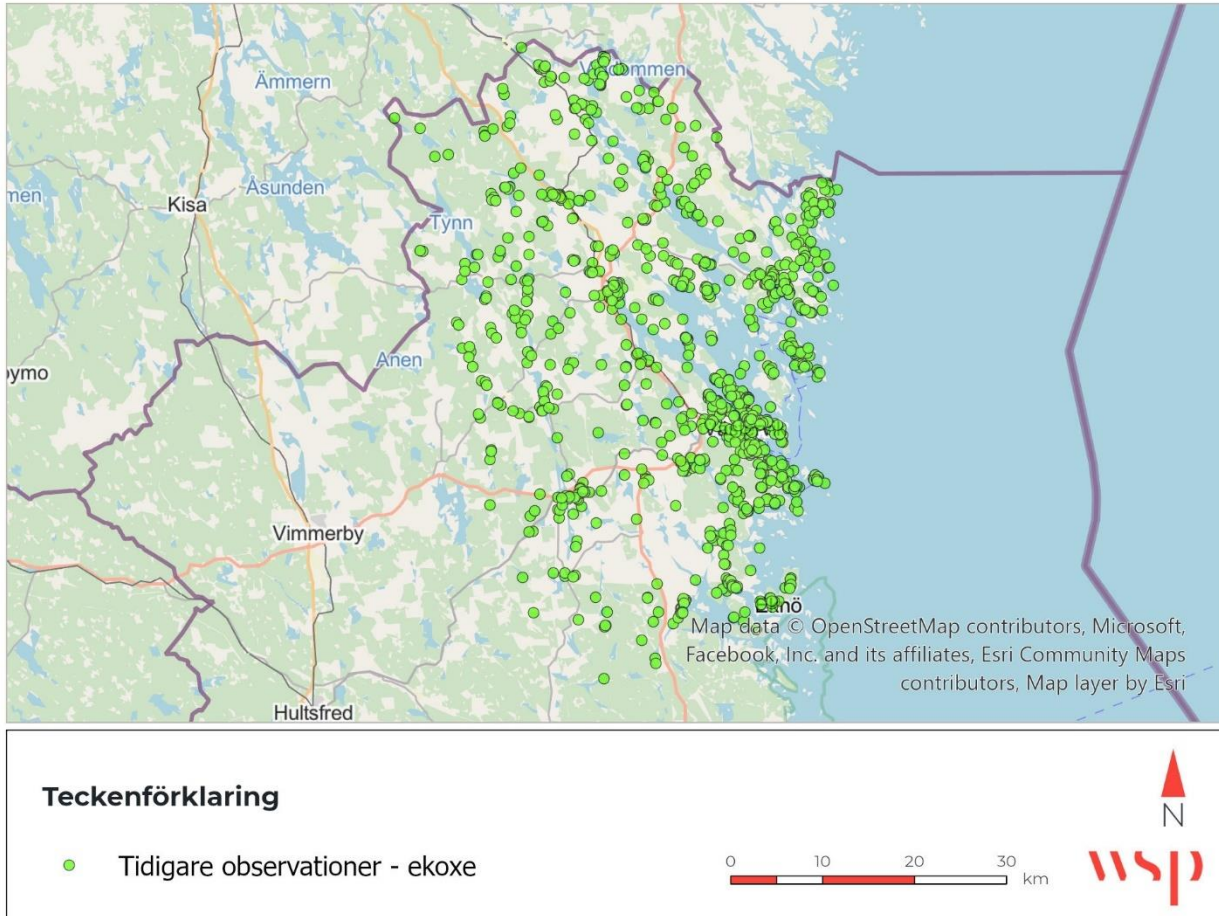
Förutsättningar

Inför utredningen genomfördes en sökning efter tidigare observationer av ekoxe i Artportalen. Sökningen gjordes den 4 april 2024 i ett område som utgjordes av Västerviks kommun. Resultatet av sökningen visar att det inom Västerviks kommun finns 1753 observationer av ekoxe de senaste 20 åren, se Figur 2. Inga observationer av ekoxe förekommer inom planområdet. Närmsta rapport förekommer cirka 30 meter från planområdet i ett villakvarter, Figur 3. Observationer av ekoxe förekommer i övrigt spritt inom Västerviks tätort, Figur 4.

Ekoxen är fridlyst enligt 6 § artskyddsförordningen i hela landet. Fridlysningen av ekoxe innebär förbud mot att:

1. Döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar, och

2. Ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bon.

Figur 2. Observationer av ekoxe i Västerviks kommun inrapporterade till Artportalen.

Figur 3. Observationer av ekoxe kring planområdet inrapporterade till Artportalen.

Figur 4. Observationer av ekoxe inrapporterade till Artportalen inom Västerviks tätort.

Från grönstrukturplanen

Följande beskrivning är hämtad från PM grönstruktur Västerviks sjukhus (Henriksson, 2023). Inom sjukhusområdet finns flera mycket värdefulla äldre träd med både höga biologiska och sociala/estetiska värden. Flera av dem ingår i en kulturhistorisk kontext som går att koppla till äldre trädrader och miljön runt Ellen Keyskolan. Exempel på värdefulla trädstrukturer utgörs av lindraden utmed Kvarngatan som är samtida med skolan och avspeglar det sena 1800-talets stadsplanering. Ännu ett exempel är resterna av en äldre allé utmed skolans östra fasad. Stora delar av sjukhusområdet har under lång tid ramats in av en trädrad utmed den södra och västra ytterlinjen.

Än idag finns den södra trädraden med äldre lindar till stora delar kvar och avslutar området visuellt mot järnvägen. Utöver dessa träd växer äldre solitära träd av hästkastanj, lind och lönn i området vid huvudentrén. Några av träden samspekar visuellt och åldersmässigt med äldre träd vid kyrkan, och förstärker sambandet och siktlinjen till denna byggnad.

Mål för grönstrukturen

- Målet med sjukhusområdets grönstruktur är att främja hälsa och återhämtning för både personal och patienter, reducera stress samt påskynda läkningsprocessen. Utgångspunkt är den forskning som finns för evidensbaserad design kopplad till vårdmiljöer.

- Ytterligare ett mål är att främja biologisk mångfald och klimatanpassning i gestaltningen av utemiljön, i enlighet med hållbarhetsanvisningen som finns för fastighetsförvaltningen.

Enligt gröstrukturplanen kommer naturen inom planområdet att förändras succesivt under byggtiden. Den slutgiltiga utformningen kommer bland annat innebära att befintliga lindar och körsbärsträd bevaras i områdets ytterkanter, se Figur 5.

Figur 5. Grönstrukturplan i etapp 10.

Ekologi ekoxe

Den fridlysta ekoxen har gått starkt tillbaka i norra Europa under de senaste årtiondena och är skyddad inom hela EU. Ekoxen är sällsynt i Sverige förutom i vissa delar av Blekinge, Kalmar och Östergötlands län. Bara en liten del finns i skyddade områden, och artens utbredning är förhållandevis välkänd. Största hotet är att hagmarker växer igen och alltför täta och mörka grandominerade skogar.

Ekoxen är Europas största skalbagge. Hanen kan bli upp till nio centimeter lång inklusive sina käkar, medan honan oftast är mindre, cirka fyra centimeter lång. Ekoxens larv lever av döda stubbar och rötter av främst ek (men även bok, björk, lönn och hassel) under jord på varma och soliga platser. Dess utveckling till färdig skalbagge tar fyra till fem år. Som fullbildad lever den ungefär två månader, honorna lever längre än hanarna. Ekoxen kan oftast ses flyga i skymningen eller krypa vid savflöden på olika lövträd från slutet av maj. De vuxna skalbaggar livnär sig på sav och kan samlas i stort antal kring savflöden.

Arten gynnas av betesdrift, slåtter och plockhuggning eller motsvarande ingrepp som håller trädskiktet glest och luckigt. Rätt typ av hävd ger goda möjligheter för ljuskrävande träd som ek att utvecklas och förnygra sig. Brist på hävd är ett stort hot mot arten. Glesa bestånd med gamla ädellövträd blir allt mer sällsynt. Ett stort antal av de träd där ekoxen förekommer hotas genom konkurrens från yngre lövträd och gran. Då många lokaler ligger långt från varandra är sannolikheten för återkolonisation liten eller obefintlig om populationen en gång försvunnit.

Ekoxen är stor och tung, men flyger tämligen väl. Arten uppskattas utan större problem kunna flyga 1 kilometer genom för arten ogästvänlig terräng. Enstaka exemplar har konstaterats flyga 5 kilometer. Arten ingår i art- och habitatdirektivets bilaga 2 men är inte en prioriterad art där. Ekoxens nationella bevarandestatus i kontinental och boreal region är idag gynnsam med stabil trend. På den svenska rödlistan är arten bedömd som livskraftig.

Slutsatser

Bland annat mot bakgrund av ekoxens goda fäste i sydöstra Sverige (inklusive Västerviks kommun) och de spridda rapporterna av arten inom Västerviks tätort samt att de grövre träden inom projektområdet i stor del (bortsett från enstaka lönn) inte är rätt substrat, bedöms varken den lokala, regionala eller nationella bevarandestatusen att påverkas av projektet. Lokalt utgör troligen grova, solitära ekar som står på villatomter, parker och övriga stadsmiljöer en viktig del av individernas livsmiljöer. Arten gynnas av den öppenhet som finns i staden då den är värmekrävande. Den lokala populationen bedöms ha goda möjligheter att sprida sig mellan olika småbiotoper i staden vilket inte bedöms försämrats till följd av planerad byggnation. De träd som finns kvar inom sjukhusområdet (lind, hästkastanj, lönn och körsbär) bedöms fortsatt kunna utgöra möjliga källor till födosök (sav) för vuxna skalbaggar.

Kattmynta

Förutsättningar

Inför utredningen genomfördes en sökning efter tidigare observationer av kattmynta i Artportalen. Sökningen gjordes den 4 april 2024 i ett område som utgjordes av Västerviks kommun. Resultatet av sökningen visar att det inom Västerviks kommun saknas observationer av kattmynta de senaste 20 åren. Inga observationer av kattmynta förekommer således inom planområdet. Däremot har floraväktare besökt platsen under år 2008 för att eftersöka arten men inte funnit den, Figur 6. Arten finns observerad och rapporterad från projektområdet senast år 1998. Fyndet är kommenterat med att kattmyntan kom upp där man rivit baracker.

Figur 6. Observationer av kattmynta rapporterade i Artportalen.

Ekologi kattmynta

Kattmynta förekommer med enstaka spridda förekomster i de södra landskapen till Värmland, Närke och Gästrikland i norr. Kattmynta hör främst hemma i öppna gårdsmiljöer, där den minskat starkt. Arten är konkurrenskänslig. Idag finner man den oftast tillfälligt på soptippar och annan ruderatmark. Den följs upp och räknas regelbundet av Floraväktarna. Arten är klassad som starkt hotad (EN) på den svenska rödlistan.

Kattmynta växer solöppet på torr-frisk, blottad, och näringsrik mark. Den påträffas i gårdsmiljöer, till exempel vid hönshus, på ladugårdsplaner och i trädgårdsland. Mer sällsynt är den funnen vid gamla slott och borgar, ödetorp, i vägkanter och gamla grustäkter. I dagsläget är fynden av kattmynta ofta gjorda i ruderatmiljöer som avfallsanläggningar eller jordhögar med tippat trädgårdsmaterial; på sådana lokaler är förekomsterna ofta kortlivade. Kattmynta är lätt att identifiera och liknar inte andra arter i släktet.

Flera av egenskaperna hos kattmynta, såsom delfrukternas korta livslängd i jord, låg grobarhet och känslighet för konkurrens och klimat, gör den mindre väl anpassad till dagens förhållanden. Ändrad djurhållning, förbättrad gödselhantering och färre lämpliga växtmiljöer gör att den kommer att få det mycket svårt att fortleva.

Slutsatser

Det finns inget som tyder på att kattmynta fortfarande finns inom projektområdet idag. Mot bakgrund av att det saknas rapporter från de senaste 20 åren trots riktade eftersök, samtidigt som arten är mycket konkurrenssvag och har höga krav på växtplats (vilket sannolikt inte finns inom projektområdet som utgörs av planteringar och hårdgjorda ytor mellan hus) bedöms arten utgången från området. Fyndet av arten 1998 bestod troligen av att den kommit dit med massor under byggnation. Då artens frön har kort livslängd i jord är det inte heller sannolikt att den skulle finnas kvar i fröbank. Sammanfattningsvis bedöms inte planerad byggnation att påverka någon population av kattmynta.

Källor

Henriksson, K., 2023. PM Grönstruktur Västerviks sjukhus - Underlag till MKB. WSP Sverige AB

Länsstyrelsen i Östergötland (u.å). Ekoxeuppropet. [online] Tillgänglig: [Ekoxeuppropet | Länsstyrelsen Östergötland \(lansstyrelsen.se\)](#) (hämtad 2024-04-04)

Naturvårdsverket (2011). *Vägledning för svenska arter i habitatdirektivets bilaga 2, Ekoxe*. [online] Tillgänglig: [Rapport \(naturvardsverket.se\)](#)

SLU Artdatabanken (u.å). Artportalen [Välkommen till Artportalen - Artportalen](#)

SLU Artdatabanken (u.å). Ekoxe *Lucanus cervus*. Artfakta. [online] Tillgänglig: [Ekoxe *Lucanus cervus* - Artinformation - Artfakta från SLU Artdatabanken](#) (hämtad 2024-04-04)

SLU Artdatabanken (u.å). Kattmynta *Nepeta cataria*. Artfakta. [Kattmynta *Nepeta cataria* - Artinformation - Artfakta från SLU Artdatabanken](#) (hämtad 2024-04-04)

Sveriges entomologiska förening (u.å). Ekoxe *Lucanus cervus* (Linnaeus, 1758). [online] Tillgänglig: [SEF - Ekoxe *Lucanus cervus*](#) (hämtad 2024-04-04)